

CENTENAR MIHAIL SEBASTIAN

Exerciții de acuitate critică (I)

Celor care nu se mulțumesc să înregistreze semnificația și rezonanța beletristică la Mihail Sebastian, fabulația ei ingenioasă, independent de unghiul deschis de eseistica sau publicistica sa, le propun o operație absolut concludentă.

Polarizarea judecăților lui Mihail Sebastian în dezvoltări recenzive dedicate scriitorilor români constituie legătura cu autori de care se simte angajat în găsirea drumului propriu.

În cronicile și articolele de întâmpinare pe care Sebastian le semnează, din 1928 și până la finele anului 1937, prin ziare și reviste („Cuvântul”, „Tiparnița literară”, „Vitrina literară”, „România literară”, „Reporter”, „Rampa”, „Revista Fundațiilor Regale”), sunt nenumărate dovezile ce îndreptățesc opinia că scriitorul își consideră confrății în termeni de respect pentru adevărul literar. Întotdeauna, chiar și atunci când destinatarul este un nume de autoritatea lui E. Lovinescu, cronicarul nu se ferește să vină fără ocol major la substanța luată ca probă, iar acolo unde este cazul, să emită persistente critici.

● Punctul central al motivului ce corespunde fiecărei prezentări ține de **găsirea orientărilor de gândire și sensibilitate ale autorilor**. De regulă, cum notam mai sus, repertoriul critic ia forme diverse, de la complicitatea declarată pe față, la obiecții, clarificări, confruntări.

● Cum era de așteptat, sunt prezenți în preocupările de recenzent ale lui Mihail Sebastian

scriitori consacrați, de „talie mare” - Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Pillat -, precum și *talente în ascensiune*, la timpul respectiv ca Mircea Eliade, M. Blecher, Anton Holban, Emil Botta, Camil Petrescu. Desigur, de-a lungul acestor dezvoltări nu aveau cum lipsi, pentru că figurau în actualitatea editorială, scriitori prestigioși ca Liviu Rebreanu, C. Stere, Gala Galaction, dar și semnatori „dificili” identificați cu pontificatul în critică - E. Lovinescu, G. Călinescu, nu în ultimul rând Paul Zarifopol. Se vede de la o poartă ce larg este spectrul abordărilor, nu mai puțin și cel al ipostazelor discutabile, potrivit expresiei talentului, cum se prezintă cazul la Ionel Teodoreanu.

● Nu omit, în aceste preliminarii, interesul arătat lui Camil Baltazar, M. Blecher, Ion Călugăru, Ilarie Voronca. Cu toții, împliniri pozitive ale șirului de semnificații iscate de talentul individual și de lupta lor cu răul, dezmembrarea, conduita - ingenios ascunsă - a tratamentului discriminatoriu, cu întreg cortegiul de reticențe stărnit de evreitatea acestora.

Doamna Cornelia Ștefănescu, emerită editoare a lui Sebastian și inspirată exegetă a creației sale, spune undeva că l-a definit pe Mihail Sebastian calitatea de *susținător*. Al cauzei „nobile a ideilor”; dar și al cauzei ideilor nobile ale fraternității.

● Lista, fie și incompletă, a autorilor cărora Sebastian le-a rezervat vibrante analize, mai arată ceva: *afinitatea cu generația lui*, grefată pe respectul generației precedente în formula contopirii lor, dacă nu prin stil, cu siguranță prin dimensiunea finalității. Iată, așadar, ce încerc să

rețin: maniera în care Sebastian s-a obiectivat voluntar, în pofida anumitor primejdii, în serviciul individualităților literare. Este aici dărnicia colegială, conștientă de rostul său în manifestarea umanității românești, pe care Sebastian a iubit-o și însoțit-o ca *parte comunicantă cu fibra cea mai stimulatorie a ființei sale*.

Inevitabil, nu am cum să cuprind, în integralitate, notele dialogale cu scriitorii evrei consemnați. Ar fi și o exagerare să cred că intră în obligația mea să „negociez” totalitatea considerațiilor ce conferă opiniei lui Sebastian *vizibilitate* într-o epocă frământată, cu tot mai puține oportunități pentru deschiderea țării spre democrație, dialog interetnic, combaterea extremismului ș.a. Dar e de așteptat să lămuresc ce a încercat, printre obiectivele imediate, să propună eseistul și publicistul Mihail Sebastian în presa culturală a vremii.

Eseistul și cronicarul literar MIHAIL SEBASTIAN în presa culturală a vremii

● Alegerea mea, ca poartă a înțelegerii demersului critic la care fac trimitere, s-a oprit la M. Blecher și Ion Călugăru, doi prozatori ce abia de curând reintră în actualitate, primul cu reeditări binevenite, al doilea - ținut în carantină de viața însăși, atunci când conțea enorm dispariția populației evreiești din târgurile Moldovei de acum șapte-opt decenii, iar diferențele de vârstă între autor și cititori pierd din vedere farmecul paginilor parcă desprinde din cronică unii timp revolut.

● Ca și în cazul celor doi prozatori citați, Mihail Sebastian are cuvinte de prețuire și pentru poetul Camil Baltazar, mult mai vârstnic decât cel care îi dedică analiza volumului de versuri *Întoarcerea poetului la uneltele sale*. Cine parcurge acele pagini, observă lesne cum, de

fapt, Sebastian îl cinstește pe scriitorul care, încă din 1924, salută talentul începătorului, aflat la acea dată încă pe băncile școlii. *Este vădită totală incapacitate a lui Sebastian de a fi neutral atunci când intră în joc, în expresia cea mai specifică, simpatia și gratitudinea*. El spune că pentru apărarea poeziei lui Camil Baltazar are dreptul, precum îi dictează crezul, la legitima apărare a celui îndărjit atacat. Fără implicarea în actul de fervoare, recenzentul vorbește de un nedorit delict. Și, ca să fie pe deplin crezut, invocă în ce grad Baltazar îl întoarce la adolescență, la iubirea ce invită sufletul să exclame încântat dacă descoperă miracolul unui vocabular nou, încorporat poeziei românești moderne.

● Cu doi ani mai tânăr decât Sebastian, M. Blecher, trăitor la Roman, silit de o boală cumplită a oaselor să suporte calvarul imobilizării la pat, are la activ câteva scrieri de halucinantă stranietate. Redactate în puținii ani pe care i-a avut de trăit, *Întâmplări din irealitatea imediată* (1936), ca și următoarea, *Inimi cicatrizate* (1937), compun tabloul existenței prozatorului însuși. „Morbul lui Pott” - acesta e numele cumplitei boli de care suferă Blecher - activează supurații interminabile pe corpul acestuia, precum îi activează, până la obsesiv, sexualitatea. De unde decurg proiecții coșmarice, scene între vis și realitate, convertite în ceva ce seamănă a jurnal-jurnalul imobilizării la pat, distanțat de sine cât să-și vadă oasele topindu-se și virilitatea exasperată de neputința concretizării erotice. A rămas, din cumplitul calvar, și o lucrare, tipărită postum, *Viziuna luminată*, asemănătoare celor două, antume. Mihail Sebastian l-a vizitat pe M. Blecher la patul de suferință și i-a întocmit un portret-document al nefericirii prin care trecea. La care voi reveni, cu motivări suplimentare.

● Debutantului, la apariția în librării a *Întâmplărilor din irealitatea imediată*, știind ce se petrece cu el, îi închină Sebastian cronică din „Rampa”, la 22 februarie 1936. Ineditul cărții, *tulburătoarea ei singularitate, luminile secrete ce țâșnesc din tortură, dar și orgoliul vocației violente de silă imobilitate*, toate acestea le percepem datorită cronicii lui Mihail Sebastian, ca tot atâtea omagii la adresa autorului-personaj. Sebastian își bănuiește confratele de *licării de geniu*, nu doar fiindcă structura narativă include cotidianul și traumele mutate din identitar în dramatic transparent, ci și pentru că adolescentul chinuit descoperă în cumplite sale chinuri *fulguranța anxietății, luciditatea precară în dispută cu brutalitatea introspecției*.

HENRI ZALIS

RESTITUIRI

Fantastul OSCAR LEMNARU

100 de ani de la naștere

Oscar Holtzman, care și-a tradus numele în Lemnaru, s-a născut la 1 februarie 1907 și a murit la 16 mai 1968, la București. Prozator, traducător, publicist, a dus o viață de boem, refuzând să-i urmeze tatălui său, care era negustor la Brăila. A colaborat la „Facla” (1934-1937), dar a debutat mai devreme, în 1927, la revista brăileană „Florile Dunării”, semnând Vasile Căramidaru. A scris la „Cuvântul”, „Credința”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Azi”, „Libertatea”, „Reporter” ș.a. A fost un autodidact, încercându-și capacitățile în filosofie, literatura franceză, germană (ca traducător). Era un adept al lui Spinoza, scriind cu vervă, alert. După război, a colaborat la noile publicații, a criticat pozițiile „burgheze” ale unor confrăți, dar fără excese. A pledat pentru romanul fantastic, considerând că realismul și-a epuizat resursele. Această

„deviere” i-a atras marginalizarea, căci propaganda regimului milita tocmai pentru realism socialist. În 1946, a publicat volumul de nuvele *Omul și umbra. Ochii reflectați, Ceasornicul din turn, Amăgirea, Ochii fugitei, Triumful lui Crookes* ș.a. - sunt titluri ale unor nuvele memorabile, influențate de maniera lui Poe, Chamisso, Hoffmann. A tradus din Zola (*Germinal*), Romain Rolland (*Jean Christophe*), Robert Merle (*Insula*) ș.a. Cel care l-a îndrumat la începuturile sale a fost Al. Rosetti, care i-a apreciat talentul. Era cunoscut ca un inventator de calambururi (unul dintre pseudonime: Oscarcambur). Șerban Cioculescu a scris favorabil despre proza fantastică a lui Lemnaru, iar Adrian Rogoz îl considera maestrul său „neliniștitor”. O reeditare a prozei sale și a unor articole din bogata sa publicistică ar fi cât se poate de binevenite.

În final, am adăuga o întâmplare postumă legată de soarta scriitorului, relatată de Adrian Rogoz, în „Revista Culturii Mozaic”. La înmormântarea lui Oscar Lemnaru, s-a pus pe mormânt o bucată de lemn (probabil, conform celui decedat). În timp, lemnul s-a prefăcut în pulbere. La intervenția lui Rogoz, fostul Șef Rabin, dr. Moses Rosen, a dispus așezarea unei pietre tombale. Scriitorul nu mai avea rude care să îngrijească mormântul.

„Cântecul nedeslușit” al lui ALFRED MARGUL SPERBER

Despre Alfred Margul Sperber au scris oameni cărora li se poate acorda un credit nelimitat: T.S. Eliot (care cunoștea și germana), Al. A. Philippide, ca și germaniștii Heinz Stănescu, Anneli Gabanyi, Peter Motzan ș.a.

S-a născut la 23 octombrie 1898, la Storjineț (Ucraina), și a murit la 3 ianuarie 1967, la București. Tatăl său era contabil, iar mama era profesoară de pian. Numele de Margul provine de la prenumele mamei: Margula. A studiat la Cernăuți și la Viena. În 1918, revine la Cernăuți, unde începe să studieze Dreptul, dar renunță și pleacă la Paris, apoi la New York. În 1924, este redactor la „Czernowitzer Morgenblatt”. Colaborează la „New Yorker Volkszeitung” și la publicații din România („Der Nerv” - Cernăuți; „Das Ziel” - Brașov). În timpul celui de-al doilea război mondial - ajutat de Ion Pillat, Eugen Lovinescu, Oscar Walter Cisek - evită deportarea ca evreu bucovinean. După 1944, lucrează la Radio, în presa de limbă germană, scrie poezie, publică câteva volume, dar se remarcă mai mult ca excelent traducător (transpunerea în germană a „Lucaefărului” eminescian, fiind demn de cei mai buni traducători în domeniu). Postum, în 1968, a apărut o antologie din lirica lumii, „Weltstimmen”. S-a ocupat și de editarea lui Heine în română, a tradus balade populare românești („Miorița”, Toma Alimșoș), din Arghezi, Ion Barbu, Maria Banuș, Vl. Colin ș.a. A colaborat la „Rumänische Rundschau”, care populariza cultura română pentru germani. Într-o antologie din anii '60 am găsit următoarele versuri ale lui Sperber, traduse în română: „O, Cain, frate blond, frumos ar fi / Să ne mpăcăm chiar în această zi / Când trâmbița vestește o lume liberată / Vis rău să fie tot ce-a fost odată / O, cât de mult să iert, să uit, aș vrea / Rușinea, chinul și tortura grea / Dar în albaștri-ți ochi, increzător / Mai pot privi vreodată-n viitor?” (*Cântec nedeslușit*). Este aceeași dramă a evreului ce scrie în limba germană, ca Paul Celan: „Moartea-i un meșter cu ochii albaștri...”. Dar cultura are un ecou mai puternic și mai de durată decât orice blestemătie a istoriei. Așa am vrea să credem.

Zece ani de la despărțirea de PAUL B. MARIAN

Paul B. Marian a fost unul dintre cei mai harnici și dăruți traducători în limba română, într-o viață de aproape 91 de ani (3 mai 1906 - 8 februarie 1997). Era fiul Charlottei Löbel și al lui Barbu Marian, jurnalist, autor al unui dicționar de citate și locuțiuni străine, apreciat și reeditat. Paul B. Marian a urmat Liceul „Gh. Lazăr”, apoi Facultatea de Drept. A debutat la „Universul”, în 1925. A colaborat la „Bilete de papagal”, „Cinema”. A înființat revista „Ecranul”, în 1932, iar după război, a colaborat la principalele reviste culturale. În perioada aplicării legilor rasiale, a recurs la pseudonime precum Ion Albotă, Const. Apostol, Pavel Mureșanu, pe care le folosea și în anii 1934-1938.

Poliglot de mare erudiție, Paul B. Marian a tradus din franceză, engleză, germană, o serie de romane, piese de teatru, memorialistică din autori, după cum urmează: Charlotte Brontë, William Saroyan, André Maurois, Saint-Exupéry, Max Frisch, Daphné du Maurier, Louis Bromfield, Upton Sinclair, Hans Fallada, John Steinbeck, Vicki Baum, Gerhart Hauptmann, Simon Wiesenthal, Henri Troyat ș.a. - în total, peste 150 de cărți. Împreună cu fratele său, Eugen B. Marian, a scris și cărți pentru copii.

Grupaj realizat de BORIS MARIAN